

Bilder av Afrika

foto

Africa is a Great Country
Jens Assur
Liljevalchs, Stockholm
pågår till 2 juni

Pictures don't lie
Ruud van Empel
Fotografiska, Stockholm
pågår till 2 juni

Bilden av Afrika inom främst media och därmed alltför ofta i människors medvetande motsvaras av förhållandet gentemot Amerika. Sällan specificeras vilken av de 54 självständiga länder som åsyftas utan det blir ofta Afrika, kort och – inte gott. Medan USA nästan konstant förlänas namnet för hela kontinenten Amerika och dess 35 autonoma stater.

Något som fotografen och filmaren Jens Assur tagit fasta på i sin utställning *Africa is a Great Country*. "Titeln syftar först på hur vi i västerlandet har en tendens att betrakta världens näst största världsdel som ett enda land, trots att Afrika består av 53 länder med sammantaget cirka 2000 språk och mer än 1 miljard människor.", står det i programbladet. Någon glömde bort Sydsudan, men det må vara förlåtet för den här gången.

Möt det urbana Afrika! skriker postern på väg in i utställnings-salarna. Och det första som slår mig är storleken, väldigheten: 40 fotografier, 2,5 x 3,5 meter, med storformatskamera på människor och miljöer i storstäder som Maputo, Lusaka, Kigali, Gaborone, Accra. Träffande nog så är hälften av fotografierna från de i dag sju snabbast växande ekonomierna i världen, enligt Världsbanken, IMF, WTO och andra organ.

Från Johannesburgs urbana skyline till Kigalis pastorala idyll via Monroviass människomyllor och Kairos poststad visar

Assur upp hela kontinentens spännvidd. Han är ute efter att punktera den panafrikanska stereotypen och myten om antingen en hjälplös tiggare eller bedagad sexarbetare, svältande barn i tältläger eller krigande dito höga på bensin och stulen psykofarmaka:

"Vi matas ständigt med bilden av hur Afrika dör. Nu vill jag visa hur Afrika lever."

I stället för krig och katastrof en modern, urban medelklass. Livsstil, arbete och fritid; ett trendmedvetet kultur- och nöjesliv mot metropolernas grasserande arkitektur och storskaliga infrastruktur. Tyvärr använder han sig själv av lättköpta stereotyper ibland; som om banker, bilar, bensinmackar och mobiler skulle vara det rätta måttet på "utveckling och tillväxt".

Det koloniala arvet gör sig ofta påmint i bilderna. Här en exklusiv poloklubb, där en swimmingpool. Förr bara för vita kolonialister, numera även för en snabbt växande svart medelklass. Men hur är det med arbetarklassen? Jo, den knegar på – under nya "herrar". Det neokoloniala skiner igenom: kinesiska entreprenörer på ett stadiumbygge i Zambia och ideogram på containrar i en sydafrikansk hamn. Även turismen, en legitim form av kolonialism: människor i olika poser och med kameror i högsta hugg vid Victoriafallen eller Gizapyramiderna.

Assur går sällan i klinch med objekten utan han intar oftast sin position på ett tak eller annan högt belägen plats: "Jag tror inte på att gå riktigt nära individen när man vill beskriva och förstå en persons vardag. I stället tar jag ett steg bakåt för att betrakta det samhälle och det sammanhang som människan lever i."

Och han som jobbade som fotokorrespondent i 10 år och är en av Sveriges mest prisbelönta bildreportrar, har den där blicken. Den går igen i hans konst: han ställer den särpräglade, ovanliga detaljen, den som skaver och

Kicukiro, Kigali, Rwanda. Ur *Africa is a Great Country* © Jens Assur.

skiljer sig från vår ofta självklara (läs fördomsfulla) bild av helheten, mot det större, strukturella, som en bropelare mitt i slummen, ett ödelagt tivoli, en stängd supermarket, en tom flygplats.

Nederländaren Ruud van Empel har inte samma filantropiska (ända)mål som Assur med sin fotokonst, och inte alls samma verklighetskrav, men han porträtterar ändå i viss mån en vit/europeisk syn på Afrika, framför allt svarta/afrikanska barn. En debatt som känns igen från Tårt-, Tintin-, Wirsén- och Playgate.

van Empel har beskyllts för både rasism och pedofili i sina bilder av svarta barn i exotiska, frodiga Henri Rousseau-liknande miljöer. Faktum är att utställningens samtliga porträtt av svarta är på just barn. Till saken hör dock att de är långt ifrån realistiska – närmare en magisk realism. Det dokumentära finns där – i någon nostalgisk form, i en för van Empel viktig och idylliserad barndom – men är i det närmaste dött, platt, kit-

schigt. Ett hett tips är att titta in i barnens ögon, däri återfinns det djupa som saknas i bilden i övrigt.

Snarare än fotografier bör hans bilder ses som kompositioner. Hans magi-realistiska bilder ger oss en avig, förvrängd, distad bild av "verkligheten". Photoshop blev en välsignelse för van Empel, tidigare hade han jobbat med att klippa, klistra och framför allt kopiera delarna, detaljerna på sina fotocollage. Utställningen heter fyndigt nog *Pictures don't lie*.

För van Empel är Hades en ymnig djungel, Paradiso egentligen Inferno. I skogen pågår en ständig strid, en kamp på liv och död, en under ytan lurande fara. Själv mötte jag van Empels konst för första gången 2009 på David Sylviass melankoliska album *Manafon* (omslaget med bilden av ett vaksamt rådjur i en skogsglänta), och redan då slog mig det där oroliga, liksom varslande. Det som psykologerna och kollegorna Ernst Jentsch

och Sigmund Freud studerade och titulerade *Das Unheimliche*, som i utställningstexten översatts till "det kusliga" men rättare bör heta "det obekanta". Och då rör vi oss i rasismens gränstrakter: rasismens kusin xenofobi är grekiska och betyder just rädsla för det främmande, det obekanta.

Å ena sidan kan det sägas att van Empel utmanar betraktaren, gör det upp till betraktaren hur denna ska betrakta bilden av det i djungeln, skogen, vildmarken, vattendraget värnlösa svarta barnet: rasistiskt, pedofilt, moderligt, faderligt eller neutralt?

Å andra kan det hävdas att han – liksom Lena Adelson-Liljeroth när hon skar upp den skrikande "nannyns" vagina med tårtspaden – är lite väl naiv när han inte ser att det blir debatt då minoriteten (i det här fallet svarta barn) framställs problematiskt av majoriteten (medelålders vit europeisk man) utan hänvisning till varken kolonial kontext eller historisk skuld.

Rikard Rehnbergh

World #7 © Ruud van Empel. Courtesy: Flatland Gallery, Paris-Amsterdam.

World #32 © Ruud van Empel. Courtesy: Flatland Gallery, Paris-Amsterdam.

Casa Jovem, Maputo, Mozambique. Ur *Africa is a Great Country* © Jens Assur